
O Gymru ac i Gymru:

Tuag at Ddyfodol Cynaliadwy ar gyfer
Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd

Cynnwys

Ein Gweledigaeth	3
Rhagair	5
Crynodeb o'r Argymhellion	8
Sefydliad Cyfryngau Cymru	9
(i) Gweithlu amrywiol a chadarn	10
(ii) Yn deall anghenion defnyddwyr cyfryngau	12
(iii) Y Gymraeg	13
(iv) Ymwybyddiaeth o'r cyfryngau	14
(v) Codi arian a dyfarnu grantiau	15
(vi) Cronfa y gellir cystadlu amdani	16
(vii) Diffeithdiroedd newyddion	17
(viii) Ymgyrchoedd marchnata a hysbysebu cyhoeddus	19
(ix) Hysbysiadau cyhoeddus statudol	20
(x) Asedau cymunedol	21
Casgliadau a'r camau nesaf	22
Atodiad 1: Gweithgor Newyddiaduraeth er Lles y Cyhoedd Cymru	23
Atodiad 2: Cylch Gorchwyl. Gweithgor Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd Cymru	24

Ein Gweledigaeth: Newyddiaduraeth Fel Gwasanaeth Cyhoeddus

Rydyn ni am fyw mewn Cymru lle gall pob dinesydd gael gafael ar wybodaeth ddibynadwy o ansawdd uchel a dadleuon iach am eu cymunedau eu hunain a sefydliadau lleol a chenedlaethol, yn ogystal â'r byd ehangach, er mwyn i bawb allu chwarae rhan lawn mewn diwylliant democrataidd a phrosesau gwneud penderfyniadau. Rydyn ni eisiau cyfryngau sy'n chwarae rhan hollbwysig yn y gwaith o helpu i feithrin a siapio hunaniaeth genedlaethol a lleol, gan gyfrannu at y Gymraeg, diwylliant ac ymdeimlad o hanes a rennir a dyfodol cyffredin, sy'n rhwymo cymunedau gyda'i gilydd, gan gyfrannu at gydlyniant cymdeithasol a chefnogi llesiant pobl Cymru, nawr ac i genedlaethau'r dyfodol.

Er mwyn gwireddu'r weledigaeth hon, mae angen tirwedd cyfryngau sy'n ffynnu, yn amrywiol a sydd ag annibyniaeth golygyddol, ac yn hygyrch i bob cymuned yng Nghymru - yn Gymraeg ac yn Saesneg. Bydd newyddiadurwyr sy'n darparu cynnwys er budd y cyhoedd wedi'u hyfforddi'n dda ac yn cael cyflogau da, a byddant yn cynrychioli'r bobl a'r cymunedau maen nhw'n eu gwasanaethu, ond yn cymryd rhan lawn mewn bywyd lleol. Mae cyfryngau amrywiol hefyd yn golygu ecoleg gymysg: bydd darparwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru yn amrywio o wasanaethau masnachol mawr i ddarparwyr annibynnol llai. Bydd gwybodaeth gyhoeddus bwysig yn cael ei lledaenu'n eang drwy'r ecosystem wybodaeth gyfan yng Nghymru.

Newyddiaduraeth er budd y cyhoedd - ein diffiniad

Mae'r diffiniad o newyddion er budd y cyhoedd wedi dod yn bwnc trafod diddorol yn y maes polisi, y byd academiaidd a'r cyfryngau ei hun, gyda llawer o ddadleuon ynghylch beth yn union mae'n ei olygu. Cafodd y Gweithgor ei lywio gan Gyloch Gorchwyl a oedd yn defnyddio diffiniad eang o newyddion er budd y cyhoedd, fel gwybodaeth sy'n cael ei chynhyrchu a'i dosbarthu i'r cyhoedd yn unol â safonau uchel o ran ymddygiad moesegol ac arferion gorau mewn newyddiaduraeth ac sy'n darparu un neu fwy o'r manteision canlynol i'r cyhoedd:

- rhoi gwybod i aelodau'r cyhoedd am faterion sy'n berthnasol iddynt hwy a'u bywydau, yn ogystal â'u rôl a'u cyfrifoldebau fel aelodau o'r gymuned
- galluogi aelodau o gymunedau lleol i wybodol o faterion o bryder cyffredin a'u deall, ac yn hyrwyddo eu cyfranogiad a'u cydweithrediad mewn materion o'r fath a chydlyniant cymunedol yn unol â hynny
- galluogi aelodau o'r cyhoedd i gymryd rhan mewn prosesau democrataidd perthnasol mewn ffordd wybodus ac, o ganlyniad, yn cefnogi dilysrwydd y broses ddemocrataidd yn ei chyfanrwydd
- o fudd i'r cyhoedd drwy hybu gwell dealltwriaeth o faterion sy'n effeithio ar bawb, er enghraifft materion iechyd a meddygol neu gadwraeth amgylcheddol

Credwn:

Dylid cael diffiniad o newyddiaduraeth er budd y cyhoedd, dealltwriaeth ohonno a dylid ei hyrwyddo fel gwasanaeth cyhoeddus, sy'n hanfodol i iechyd democratiaeth leol, genedlaethol a byd-eang. Yn sgil yr heriau niferus a amlinellir yn y papur hwn, a'r gwahanol gynseiliau sy'n bodoli yng Nghymru, yn enwedig yn y Gymraeg, ac mewn mannau eraill, ni ddylai fod unrhyw amheuaeth ynghylch defnyddio arian cyhoeddus i gefnogi newyddiaduraeth er budd y cyhoedd.

Rhaid i newyddiaduraeth er budd y cyhoedd allu gweithredu'n annibynnol, heb ofn na ffafr, ac felly mae'n hanfodol ein bod yn gwahanu rhwng y llywodraeth a'r bedwaredd ystad.

Rhagair: Newyddiaduraeth o Gymru ac i Gymru

Nid Cymru yw'r unig wlad sy'n mynd i'r afael â'r heriau hollbwysig sy'n wynebu newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn yr oes ddigidol. Roedd Adolygiad Cairncross yn adroddiad cynhwysfawr a oedd yn canolbwyntio ar 'ddyfodol cynaliadwy ar gyfer newyddiaduraeth' a gomisiynwyd gan Lywodraeth y DU yn 2019¹ ac rhoddodd ymchwiliad gan bwyllgor Yr Adran dros Dechnoleg Ddigidol, Diwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon ystyriaeth i faterion tebyg ym mis Ionawr 2023². Cyhoeddodd y Fforwm byd-eang ar Wybodaeth a Democratiaeth ei Fargen Newydd ar gyfer Newyddiaduraeth yn 2021³. Gwnaeth Scotland's News: towards a sustainable future for public interest journalism argymhellion yng nghyd-destun yr Alban yn yr un flwyddyn. A rhoddodd golygyddol y Guardian grynodedb o ddifrifoldeb yr argyfwng mor ddiweddar â mis Mawrth 5, 2023, gan agor gyda'r honiad 'there are probably fewer local newspapers in Britain now than at any time since the 18th century'⁴.

Mae'r oes ddigidol wedi chwyldroi'r hinsawdd wybodaeth ar draws y byd, ac mae'r effeithiau wedi bod yn hynod arwyddocaol - yn cadarnhaol ac yn negyddol - ar lefel genedlaethol a lleol. O ganlyniad, mae nifer fach o gwmnïau technoleg, sydd wedi'u lleoli'n bennaf yn yr Unol Daleithiau, wedi dod yn hynod o gyfoethog a phwerus. Rhyngddynt, mae Amazon, Apple, Alphabet (Google), Microsoft, Meta (Facebook ac Instagram), Twitter, a Snapchat yn cynhyrchu referniw o fwy na £900 biliwn, ac mae eu gwerth ar y marchnadoedd arian dros driliwn o ddoleri. O ganlyniad, mae'r holl lywodraethau democrataidd

yn ymgodymu â materion sy'n ymwneud â sut mae sicrhau bod modd rheoleiddio 'Cwmnïau Technoleg Mawr' i sicrhau bod eu heffeithiau cadarnhaol yn cael eu gwella a'u hyrwyddo a bod eu heffeithiau negyddol yn cael eu lliniaru.

Yn y cyfamser, mae'r dirywiad tymor hir wedi cyflymu yn y diwydiant papurau newydd print gyda dros 320 o deitlau lleol wedi cau yn y DU rhwng 2009 a 2019 wrth i referniw hysbysebu ostwng tua 70%⁵. Yn y cyfamser, mae Sefydliad Reuters ar gyfer Astudio Newyddiaduraeth yn adrodd mai dim ond saith y cant o oedolion ar-lein yn y DU sy'n talu am wasanaethau newyddion digidol ar hyn o bryd, ac mae 50% wedi dweud na fyddent yn barod i dalu⁶. Pan fo modelau busnes yn cael eu chwalu, mae methiant yn y farchnad yn dilyn. Ac er nad oes amheuaeth bod yr heriau sy'n wynebu newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn rhai byd-eang, mae materion ychwanegol sy'n ymwneud yn benodol â Chymru, ac felly'n galw am atebion Cymreig. Mae arolwg cael gafael ar newyddion Ofcom 2022 yn cadarnhau dwy duedd sydd wedi cael sylw'n aml dros y blynyddoedd diwethaf: goruchafiaeth teitlau Llundain, a'r nifer isel sy'n darllen papurau newydd traddodiadol yn gyffredinol. Er enghraifft, mae'r Daily Mail / Mail on Sunday yn cyrraedd 14 y cant o boblogaeth Cymru ac mae'r Western Mail / Wales On Sunday / ap WalesOnline yn cyrraedd 10 y cant, ffigur nad yw'n cynnwys cylchrediad y Daily Post, South Wales Echo a'r South Wales Evening Post⁷.

1 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/779882/021919_DCMS_Cairncross_Review_.pdf

2 <https://committees.parliament.uk/publications/33635/documents/183838/default/>

3 https://informationdemocracy.org/wp-content/uploads/2021/06/ForumID_New-Deal-for-Journalism_16Jun21.pdf

4 <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/107475/html/>

5 https://committees.parliament.uk/writtenevidence/107659/html/#_ftnref4

6 https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2020-06/DNR_2020_FINAL.pdf

7 https://www.ofcom.org.uk/_data/assets/pdf_file/0019/242704/wales-report-2022.pdf

Yn yr Alban, mae stori tudalen flaen teitlau'r DU yn wahanol i'w rhifynnau 'Cymru a Lloegr' yn aml, ac maent yn adrodd ar straeon yr Alban, gan gynnwys straeon chwaraeon, ac mae gohebwyr wedi'u lleoli yn yr Alban. Mae'r 'diffyg democrataidd' yn ddifrifol yng Nghymru. O'r papurau newydd dyddiol Prydeinig sy'n cael eu cynhyrchu y tu allan i Gymru, dim ond Morning Star sy'n cyflogi gohebydd yng Nghymru. Nid oes unrhyw un o bapurau 'cenedlaethol' prif ffrwd y DU yn cyflogi newyddiadurwr yng Nghymru, ac mae'n annochel bod hyn yn arwain at ddiffyg sylw i newyddion o'r wlad ac am y wlad, hyd yn oed o'i chymharu â'r Alban a Gogledd Iwerddon. Ar ben hynny, dim ond un gohebydd sydd gan y Press Association (PA) ar gyfer Cymru gyfan ac ychydig iawn o newyddion Cymreig sydd ganddo ar ei ddangosfwrdd i'r cyfryngau ei ddefnyddio. Er enghraifft, roedd PA Media yn cynnwys araith Syr Keir Starmer yng nghynhadledd Llafur Cymru yn 2023 (a anfonwyd i'r cyfryngau gan swyddfa'r wasg Plaid Lafur y DU) ond nid oedd yn cynnwys araith Prif Weinidog Cymru awr yn ddiweddarach yn yr un gynhadledd. Pur anaml y bydd PA Media yn trafod trafodion yn y Senedd, er ei fod yn rhoi sylw i ddatblygiadau yn Senedd yr Alban. Am 2.30pm ar 13 Mawrth, 2023 roedd gan PA Media 18 stori wedi'u rhestru ar gyfer yr Alban, gan gynnwys amserlen dyddiadur ddyddiol, o'i gymharu â dim ond dwy stori o Gymru. Mae chwe phapur newydd dyddiol, un papur dydd Sul a mwy na 30 o bapurau wythnosol lleol yn dal i gael eu cynhyrchu yng Nghymru. Mewn rhai achosion, mae'r gostyngiad mewn cylchrediad print wedi cael ei wrthbwysu gan dwf darllenwyr digidol yn ogystal â lluo o ddarparwyr newydd ar-lein yn unig. Fodd bynnag, mae referniw argraffu yn gostwng ac mae gweithrediadau ar-lein yn llai proffidiol, sy'n golygu bod llai o newyddiadurwyr yn gweithio ar draws yr holl gyhoeddiadau hyn, ac mae llai o newyddiaduraeth am Gymru a'i chymunedau'n cael ei gwneud.

Er mai prif ffocws Gweithgor Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd Cymru fu darparu newyddion drwy bapurau newydd traddodiadol ac ar-lein, rhaid i ni hefyd gydnabod bod y sector darlledu yng Nghymru yn wynebu amryw o heriau sylweddol. O dan y Cytundeb Cydweithredu rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru, sefydlwyd Panel o Arbenigwyr i edrych ar y materion yma, ac rydym yn rhagweld y bydd ein canfyddiadau'n cyd-fynd yn gryf â chanfyddiadau'r panel hwn.

Roedd ffynonellau newyddion yn Llundain yn aml yn adrodd am ddatblygiadau yn Lloegr ac o ran y cyfyngiadau Covid-19 yn Lloegr, a oedd weithiau'n wahanol i gyfyngiadau Llywodraeth Cymru, gan ddrysu defnyddwyr cyfryngau yng Nghymru. Mewn un achos ym mis Mai 2020, talodd Llywodraeth y DU am hysbyseb yn fersiwn papur newydd a gwefan y Wrexham Leader a oedd yn cynnwys canllawiau a chyfyngiadau ar gyfer Lloegr, ond a oedd yn wahanol ar pryd i'r cyfyngiadau yng Nghymru⁸.

Roedd pandemig Covid-19 yn gyfnod heriol iawn i adrodd amdano yng Nghymru, ond gwnaeth cyfryngau Cymru ymdrechion enfawr i adrodd yn glir ar y cyhoeddiadau gan Fae Caerdydd a San Steffan ac effaith y rhain ar Gymru.

Mae ein hadroddiad yn nodi argymhellion ar gyfer ymyriadau strategol, systemig i greu sector newyddiaduraeth er budd y cyhoedd gynaliadwy yng Nghymru. Dylai darpariaeth newyddion sicrhau y gall pob dinesydd gael gafael ar wybodaeth ddibynadwy o ansawdd uchel a dadleuon iach am eu cymunedau eu hunain a sefydliadau lleol a chenedlaethol, yn ogystal â'r byd ehangach, er mwyn i bawb allu chwarae rhan lawn mewn diwylliant democrataidd a phrosesau gwneud penderfyniadau fel rhan o'n cymdeithas amrywiol yng Nghymru. Bwriad ein hargymhellion hefyd yw ategu'r bwriad i greu Awdurdod Darlledu a Chyfathrebu cysgodol i Gymru, er mwyn mynd i'r afael â phryderon ehangach ynghylch pa mor fregus yw'r cyfryngau yng Nghymru.

⁸ <https://record.assembly.wales/Committee/6409>

Mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi dangos ei hymrwymiad i fynd i'r afael â'r heriau a amlinellir yn yr adroddiad hwn drwy hwyluso'r gwaith o greu Gweithgor Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd Cymru, yn ogystal â'i hymrwymiad i 'ariannu mentrau presennol a rhai newydd i wella newyddiaduraeth yng Nghymru i fynd i'r afael â'r diffyg gwybodaeth' fel rhan o'i Gytundeb Cydweithredu gyda Phlaid Cymru. Mae'r heriau hyn wedi cael sylw helaeth, ac nid yw llawer o'r atebion yn hawdd i'w rhoi ar waith - ond mae canlyniadau methu â chefnogi llif gwybodaeth ddibynadwy yn ein cymdeithas yn rhy enbyd i'w hystyried. Nawr yw'r adeg i weithredu.

Crynodeb o'r Argymhellion

Dylai Llywodraeth Cymru ddatgan newyddiaduraeth er budd y cyhoedd fel y'i diffinnir yn yr adroddiad hwn fel gwasanaeth cyhoeddus a sefydlu Sefydliad Cyfryngau Cymru. Dylai cylch gwaith y Sefydliad fod yn eang i ymgysylltu â dinasyddion, gwasanaethu cynulleidfaoedd a chefnogi a gwella newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru, a bod yn gyfrwng ar gyfer cyfres o fecanweithiau cyllido strategol a phenodol i sicrhau cynaliadwyedd hirdymor y sector yn Gymraeg, yn Saesneg ac yn amlieithog.

- (i). Cefnogi'r gwaith o ddatblygu **gweithlu newyddiaduraeth amrywiol a chadarn** yng Nghymru ar bob lefel drwy ddatblygu rhaglenni hyfforddi drwy addysg bellach a phrentisiaethau; cefnogi arloesedd gan gynnwys modelau cyd-greu ar gyfer cymunedau lleol; a chynnig cyngor a chefnogaeth i newyddiadurwyr
- (ii). Comisiynu ymchwil cadarn sy'n seiliedig ar dystiolaeth er mwyn **deall anghenion defnyddwyr y cyfryngau yng Nghymru yn well**
- (iii). Sefydlu ymchwil a datblygu i ganfod anghenion penodol newyddiaduraeth er budd y cyhoedd **yn y Gymraeg**, gan wneud argymhellion pellach yn unol â hynny
- (iv). Gweithio gyda darparwyr a defnyddwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd i ddatblygu lefelau iach o **ymwybyddiaeth o'r cyfryngau** ar gyfer holl ddinasyddion Cymru
- (v). Cael ei sefydlu fel corff a allai **goddi arian** i gefnogi'r amcanion uchod, a **dyfarnu grantiau**
- (vi). Sefydlu **cronfa y gellir cystadlu amdani** ar gyfer darparwyr newyddion newydd a rhai presennol, a fyddai'n cael ei gweinyddu hyd braich, gyda meini prawf clir yn seiliedig ar anghenion dinasyddion a chymunedau
- (vii). Blaenoriaethu sylw i'r '**diffeithdiroedd newyddion**' yng Nghymru
- (viii). Rhoi sicrwydd bod darparwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn gallu gwneud cais am **ymgyrchoedd marchnata a hysbysebu cyhoeddus**, gydag ymrwymiad i isafswm gwariant
- (ix). Sicrhau bod **hysbysiadau cyhoeddus statudol** yn cael eu dosbarthu drwy amrywiaeth o ddarparwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd priodol yng Nghymru
- (x). Cefnogi a rhoi statws '**ased â gwerth cymunedol**' i bapurau newydd lleol i sicrhau bod teitlau'n cael eu cadw.

Y cam nesaf

Dylai Llywodraeth Cymru gefnogi proses gadarn a thryloyw i benodi pwyllgor llywio i oruchwylio'r gwaith o sefydlu Sefydliad Cyfryngau Cymru, ac ymrwymo i gyllideb o ddim llai na £1m y flwyddyn i roi cefnogaeth hyd braich i newyddiaduraeth er budd y cyhoedd

Sefydliad Cyfryngau Cymru

Cyd-destun

Gan fod gwaith Llywodraeth Cymru ar gryfhau'r cyfryngau yng Nghymru hefyd yn cynnwys ystyried 'sefydlu awdurdod darlledu a chyfathrebu cysgodol i Gymru', credwn fod cryn werth mewn ystyried sut y gallai swyddogaethau corff o'r fath orgyffwrdd a chydblethu â nodau Sefydliad Cyfryngau Cymru o ran newyddiaduraeth er budd y cyhoedd.

Byddai sefydlu Sefydliad Cyfryngau Cymru ar gyfer newyddiaduraeth er budd y cyhoedd hyd braich oddi wrth y llywodraeth, gan ei alluogi i fuddsoddi'n uniongyrchol mewn newyddion lleol a phrosiectau newyddiadurool arloesol.

Pwrpas y Sefydliad fyddai gwasanaethu dinasyddion a defnyddwyr y cyfryngau yng Nghymru drwy graffu ar ansawdd, dibynadwyedd a chynaliadwyedd y cyfryngau sy'n gweithredu yma, a byddai'n gyfrifol am gyflawni'r rhan fwyaf o'r argymhellion yn yr adroddiad hwn.

Mantais ychwanegol ystyried ein hadroddiad ynghyd â'r hyn a gynhyrchwyd gan y Panel Arbenigol ar ddatganoli darlledu yw cefnogi'r uchelgais a nodwyd i 'fynd ati mewn ffordd strwythuredig i ddwyn ynghyd a chydlynu ymdrechion presennol Llywodraeth Cymru i gryfhau'r cyfryngau yng Nghymru a datblygiadau arloesol i gefnogi'r Gymraeg yn y byd digidol'.

Camau Gweithredu

- Penodi grŵp llywio i weithio tuag at sefydlu Sefydliad Cyfryngau Cymru, wedi'i ariannu'n llawn ac yn barhaus gan Lywodraeth Cymru. Byddai hefyd yn bosibl ei sefydlu fel corff sy'n gallu codi ei arian ei hun.

(i) gweithlu newyddiaduraeth amrywiol a chadarn

Dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru gefnogi'r gwaith o ddatblygu gweithlu newyddiaduraeth amrywiol a chadarn yng Nghymru drwy ddatblygu rhaglenni hyfforddi, addysg bellach a phrentisiaethau; cefnogi arloesedd gan gynnwys modelau cyd-greu ar gyfer cymunedau lleol; a chynnig cyngor a chefnogaeth i newyddiadurwyr

Cyd-destun

Mae newyddiaduraeth er budd y cyhoedd wedi wynebu nifer o heriau sylweddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf, gan gynnwys dirywiad mewn cylchrediad papurau newydd, cynnydd mewn ffynonellau newyddion amgen, her cwmnïau technoleg fel ffynonellau cynnwys ac fel cyfrwng ar gyfer hysbysebu, a cwestiynau parhaus am ddibynadwyedd a gwrthrychedd ffynonellau newyddion. Mae llawer yn broblemau tymor hir, ond mae'r pandemig hefyd wedi dwysáu a chyflymu'r heriau a wynebir gan y sector.

Mae nifer y swyddi mewn newyddiaduraeth brif ffrwd draddodiadol yng Nghymru yn gostwng (gyda swyddi'n myn yn ystafell newyddion y BBC a llawer o bapurau newydd yng Nghymru yn lleihau eu staff), tra bo newyddiadurwyr yn wynebu amodau gwaith ansicr yn gynyddol.

Mae angen gweithredu ar y cyd i fynd i'r afael ag amrywiaeth i leihau'r rhwystrau i grwpiau lleiafrifol hyfforddi ar gyfer gyrfaoedd mewn newyddiaduraeth a datblygu yn y maes. Mae astudiaethau gan y diwydiant ei hun, gan gynnwys y Cyngor Cenedlaethol ar gyfer Hyfforddi Newyddiadurwyr (NCTJ), yn dangos nad yw'r diwydiant ar lefel y DU yn cynrychioli'r bobl a'r cymunedau y mae'n eu gwasanaethu, yn enwedig o safbwynt dosbarth ac ethnigrwydd. Er bod tybiaeth eang bod hyn yn wir ar gyfer Cymru, mae'r data'n brin, ac, mewn ymateb i'r heriau hyn, defnyddiodd

Cymru Greadigol rywfaint o'r cyllid peilot a oedd ar gael i Weithgor Newyddiaduraeth er Lles y Cyhoedd Cymru i gomisiynu prosiect ymchwil, 'Mapio Sector Newyddiaduraeth Cymru: Deall y rhwystrau a'r galluo gwyr ar gyfer Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd lwyddiannus yng Nghymru'⁹.

Dan arweiniad ymchwilwyr o Brifysgol Caerdydd, bydd y Sefydliad Materion Cymreig a Newyddiaduraeth Gynhwysol Cymru yn cefnogi'r prosiect a disgwylir i'r astudiaeth gael ei chwblhau erbyn mis Rhagfyr 2023. Bydd yn darparu data llinell sylfaen cynhwysfawr i'n helpu i wneud y canlynol:

- Deall tirwedd y sector.
- Nodi cryfderau, gwendidau a'r meysydd hynny lle gallwn wneud y gwahaniaeth mwyaf.
- Canolbwyntio ar gynhwysiad drwy fapio amrywiaeth newyddiadurwyr a sefydliadau perthnasol ledled Cymru, gan gynnwys amrywiaeth comisiynwyr a'r rheiny sy'n gwneud penderfyniadau, yn ogystal â nodi 'diffeithdiroedd newyddion' yng Nghymru.
- Bydd yn rhoi dealltwriaeth o'r amrywiaeth o gynnwys sy'n cael ei greu, pwy sy'n ei greu a phwy sy'n ei ddefnyddio, yn ogystal â phrofiad defnyddwyr o newyddiaduraeth yng Nghymru, gan asesu i ba raddau y mae'r cynnwys yn diwallu anghenion defnyddwyr.
- Bydd yn mapio amodau gwaith, contractau, cyflog, statws, llwybrau a phrosesau recriwtio, cadw a datblygu ac yn gwerthuso effeithiolrwydd cynlluniau a rhaglenni cyllido o ran cael talent mwy amrywiol.

⁹ <https://www.nctj.com/publications/diversity-in-journalism-2022/>

Camau Gweithredu

- Dylid rhoi'r adnoddau i Sefydliad Cyfryngau Cymru ddefnyddio canlyniadau 'Mapio'r Sector Newyddiaduraeth yng Nghymru: Deall y rhwystrau a'r galluogwyr ar gyfer Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd lwyddiannus yng Nghymru' fel llinell sylfaen ar gyfer ymchwil pellach a gweithredu ar y cyd i fynd i'r afael ag argymhellion sy'n codi, gan gynnwys addysg, datblygu sgiliau a hyfforddiant.

(ii) deall anghenion defnyddwyr cyfryngau

Dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru fynd ati'n rheolaidd i gomisiynu ymchwil cadarn sy'n seiliedig ar dystiolaeth er mwyn deall anghenion defnyddwyr y cyfryngau yng Nghymru yn well

Cyd-destun

Er ei bod yn amlwg bod angen cefnogaeth ar y diwydiant newyddiaduraeth ei hun er mwyn i newyddiaduraeth er budd y cyhoedd ffynnu yng Nghymru, mae ffocws cynyddol hefyd ar anghenion y cynulleidfaoedd y mae'r newyddiaduraeth yn cael ei chynhyrchu ar eu cyfer: dinasyddion sy'n dibynnu ar ffynonellau newyddion i gael y ddealltwriaeth sydd ei hangen arnynt ac i sicrhau yr adroddir ar fywyd bob dydd eu cymuned. Cafwyd sylw eang i'r ffaith nad yw defnyddwyr cyfryngau yng Nghymru, ar lawer ystyr, yn cael y wybodaeth sydd ei hangen arnynt i ddeall cymdeithas, democratiaeth a barn pobl eraill¹⁰. Mae materion sy'n ymwneud ag ymddiriedaeth ac ymgysylltu wrth galon llawer o'r heriau hyn, gyda pholareiddio cynyddol, gormod o gamwybodaeth a thwyllwbybodaeth a lefelau uchel o 'osgoi newyddion'. Mae arolygon Ofcom yn dangos dro ar ôl tro bod lefel isel o wybodaeth yng Nghymru am bwerau gwneud penderfyniadau datganoledig a gadwyd yn ôl. Helpodd pandemig Covid-19 i wneud iawn am y diffyg gwybodaeth fod iechyd yn faes datganoledig wrth i ddarllidwyr cenedlaethol a darparwyr newyddion ddechrau cydnabod bod stori yn y gwahanol reolau a dulliau gweithredu a fabwysiadwyd gan y gwledydd datganoledig a Llywodraeth y DU. Ond roedd hyn yn gleddyf deublyg gan fod y rhan fwyaf o bapurau newydd o Lundain a werthwyd yng Nghymru wedi methu gwahaniaethu rhwng rheoliadau Covid Cymru

a Lloegr, gan achosi rhywfaint o ddryswch. Er bod y problemau hyn yn gymhleth ac yn amlochrog, un o'r materion allweddol mewn perthynas â defnyddwyr cyfryngau nad ydynt yn cael eu gwasanaethu'n ddigonol yw'r ffenomen a elwir yn 'ddiffeithdroedd newyddion', a ddisgrifir gan y Prosiect Newyddiaduraeth Elusennol fel 'argyfwng sy'n llosgi'n araf'¹¹ (gweler vii). Mae 'Diffeithdroedd newyddion' yn fwy nag ardaloedd daearyddol yn unig. Gellir disgrifio rhai cymunedau neu grwpiau diddordeb hefyd fel 'diffeithdroedd newyddion' oherwydd nad ydynt yn cael eu gwasanaethu'n ddigonol gan y cyfryngau presennol; yng Nghymru, gallai'r rhain gynnwys siaradwyr Cymraeg, y rheini nad yw eu hiaith gyntaf yn Gymraeg nac yn Saesneg, cymunedau Du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig a chymunedau economaidd-gymdeithasol ymysg eraill. Fodd bynnag, mae angen mwy o ymchwil er mwyn ehangu'r sylfaen dystiolaeth yn y maes hwn.

Camau Gweithredu

- Gallai Sefydliad Cyfryngau Cymru gefnogi prosiectau peilot sy'n edrych ar fodolau cyfryngau cyd-greu, e.e. The People's Newsroom sy'n cael ei rhedeg gan The Bureau of Investigative Journalism¹².
- Dylai'r Sefydliad ymgysylltu â chanfyddiadau'r prosiect cynllun newyddion lleol sy'n cael ei redeg gan Sefydliad Newyddion Er Budd y Cyhoedd ym Mangor¹³.
- Dylai'r Sefydliad gwmpasu a chomisiynu ymchwil bellach yn ôl yr angen er mwyn deall a chefnogi defnyddwyr a darparwyr cyfryngau yng Nghymru yn well.

¹⁰ www.iwa.wales/wp-content/media/IWA-OU_Citizens-Voice-Peoples-News_ENG.pdf

¹¹ www.publicbenefitnews.files.wordpress.com/2022/06/local-news-deserts-in-the-uk.pdf

¹² [Peoples' Newsroom](https://www.peoplesnewsroom.com/)

¹³ <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/107475/html/>

¹⁴ https://committees.parliament.uk/writtenevidence/107659html/#_ftnref4

(iii) y Gymraeg

Dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru sefydlu ymchwil a datblygu i ganfod anghenion penodol newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn y Gymraeg, a gwneud argymhellion pellach yn unol â hynny

Cyd-destun

Mae Gweithgor Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd Cymru wedi cynnal ei fusnes drwy gyfrwng y Saesneg ac wedi canolbwyntio'n bennaf ar faterion sy'n wynebu cyhoeddiadau Saesneg yng Nghymru. Rydym yn ymwybodol iawn, er bod gorgyffwrdd sylweddol, bod llawer o heriau sy'n effeithio ar gynhyrchu, dosbarthu a defnyddio newyddion er budd y cyhoedd yn y Gymraeg yn benodol i'r iaith a'i chyd-destun cyffredinol. Er enghraifft, mae ymchwil Llywodraeth Cymru ei hun ar ddefnydd cymdeithasol o'r Gymraeg yn dangos bod ychydig o dan hanner siaradwyr Cymraeg (48%) 'yn bennaf neu bob amser yn defnyddio Saesneg' ar Twitter a chyfryngau cymdeithasol eraill, gan ddangos maint yr heriau sy'n gysylltiedig â 'normaleiddio defnydd' o'r iaith gan oruchafiaeth y Saesneg yn y byd digidol¹⁴.

Ar y llaw arall, mae meysydd hefyd lle gall y diwylliant a'r dreftadaeth benodol sy'n ymwneud â chynhyrchu newyddiaduraeth Gymraeg fod yn addysgiadol i holl ecoleg newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru, fel traddodiad cryf y papurau bro, papurau bro lleol iawn sy'n aml yn cyflawni llawer o swyddogaethau allweddol newyddiaduraeth er budd y cyhoedd.

Daw llawer o'r cynsail ar gyfer ymyrraeth y pwrs cyhoeddus mewn newyddiaduraeth yng Nghymru o'r cyllid a dderbyniwyd gan bapurau newydd, cylchgronau a gwefannau newyddion yn y Gymraeg drwy Gyngor Llyfrau Cymru, yn ogystal â chyhoeddiadau cyfatebol yn Saesneg. Credwn fod lle a rheswm da dros ehangu'r cyllid sydd ar gael ar gyfer cynlluniau o'r fath, ac yn ogystal â'r manteision ar gyfer newyddiaduraeth er budd y cyhoedd a democratiaeth gyfranogol, y byddai'n cynnig mwy o werth ychwanegol i'r sector addysg cyfrwng Cymraeg a tharged Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru. Wrth i fwy o bobl allu deall y Gymraeg, rhaid cefnogi tirwedd cyfryngau Cymraeg well i ddiwallu eu hanghenion.

Camau Gweithredu

- Wrth benderfynu ar y broses o benodi grŵp llywio ar gyfer Sefydliad Cyfryngau Cymru, dylai Llywodraeth Cymru bennu cwota o aelodau grŵp sy'n siaradwyr Cymraeg a sydd â phrofiad ac arbenigedd priodol mewn perthynas â newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn y Gymraeg.
- Dylai'r Sefydliad flaenoriaethu materion sy'n ymwneud â'r sector iaith Gymraeg a chyllideb ymchwil a datblygu benodol i wneud rhagor o waith ar nodi'r prif faterion a meysydd ar gyfer ymyrryd mewn perthynas â newyddiaduraeth yn Gymraeg (gan gynnwys hyfforddiant a materion sy'n ymwneud â'r gweithlu fel y manylir isod).

¹⁴ <https://www.llyw.cymru/defnydd-cymdeithasol-or-gymraeg-gorffennaf-2019-i-fawrth-2020-html>

(iv) ymwybyddiaeth o'r cyfryngau

Dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru weithio gyda darparwyr a defnyddwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd i ddatblygu lefelau iach o ymwybyddiaeth o'r cyfryngau ar gyfer holl ddinasyddion Cymru

Cyd-destun

Yn ogystal â chaniatáu i genhedlaeth newydd o gyhoeddwyr newyddion er budd y cyhoedd ymuno â'r farchnad, mae'r chwyldro digidol hefyd wedi sicrhau bod gwybodaeth annibynadwy ar gael yn rhwydd. Mae 'newyddion ffug' fel y'i gelwir, sy'n cael ei hyrwyddo gan grwpiau hunan-fudd neu grwpiau dinistriol, yn ei gwneud hi'n bwysicach fyth bod cymdeithasau agored yn dod o hyd i ffyrdd o gefnogi gweithgarwch newyddiadurol go iawn sy'n rhoi'r holl wybodaeth i'r cyhoedd.

Mae'r cynnydd mewn dealltwriaeth o ba mor gyffredin yw camwybodaeth a thwyllwybodaeth wedi arwain at don o ymchwil a mentrau sy'n ceisio addysgu'r cyhoedd, ac yn enwedig pobl ifanc, am beryglon camwybodaeth - yn enwedig ar-lein. Yng Nghymru, mae'r rhain yn cynnwys y Fframwaith Cymhwysedd Digidol sydd wedi'i wreiddio yn y Cwricwlwm i Gymru; rhwydwaith Gwneud Synnwyr o'r Cyfryngau Ofcom¹⁵, a'i ymchwil sy'n dangos lefel uwch o ymddiriedaeth mewn newyddion teledu o'i gymharu â gwefannau newyddion¹⁶; gweithdai diogelwch ar-lein sy'n cael eu cynnal gan SWGfL mewn partneriaeth â TikTok¹⁷; a chynnydd mewn elusennau sydd wedi ymrwymo i hyrwyddo llythrennedd digidol, fel WISE KIDS o Gasnewydd¹⁸.

Fodd bynnag, mae hefyd angen ailgydbwysu'r cysyniad o ymwybyddiaeth o'r cyfryngau drwy symud y cyfrifoldeb, o hyfforddi defnyddwyr y cyfryngau i 'ddadgodio' cynnwys a chanfod camwybodaeth, rhagfarnau ac ati i ymwybyddiaeth o'r cyfryngau a thryloywder i gynhyrchwyr. Yn unol â'n gweledigaeth

ar gyfer newyddiaduraeth yng Nghymru, dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru gefnogi mentrau sy'n rhoi cyfle i newyddiadurwyr sy'n gweithio yng Nghymru gynhyrchu cynnwys hygyrch o ansawdd uchel sy'n dibynnu llawer llai ar roi defnyddwyr mewn sefyllfa lle mae'n rhaid iddynt 'ddod i'r casgliad' os gallant ymddiried yn yr hyn y maent yn ei ddarllen, neu'r hyn maent yn ei weld neu'n gwrando arno, a magu hyder ynddynt i ymgysylltu'n hyderus ac i'w lleisiau gael eu clywed.

Camau Gweithredu

- Gallai Sefydliad Cyfryngau Cymru fod yn ganolbwynt ar gyfer strategaeth genedlaethol ar dryloywder a llythrennedd yn y cyfryngau i liniaru effeithiau camwybodaeth/twyllwybodaeth a newyddion ffug.
- Dylai'r Sefydliad weithio gyda phartneriaid priodol i ddatblygu adnoddau i'w dosbarthu drwy amrywiaeth o ddulliau priodol.
- Dylai'r Sefydliad weithio gyda newyddiadurwyr, darparwyr newyddion a chyrrff rheoleiddio priodol (e.e. IPSO ac IMPRESS) i sicrhau bod cynnwys a gynhyrchir yng Nghymru'n glynu wrth y safonau uchaf o ran tryloywder, dibynadwyedd, hygyrchedd ac atebolrwydd.

¹⁵ <https://www.ofcom.org.uk/research-and-data/media-literacy-research>

¹⁶ https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0017/32651/wales_doc_section_6.pdf

¹⁷ <https://hwb.llyw.cymru/news/articles/1da6e86b-057f-4d4c-ab14-4f059d686a03>

¹⁸ <https://wisekids.org.uk/wk/about-us/>

(v) codi arian a dyfarnu grantiau

Dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru gael ei sefydlu fel corff a allai godi arian i gefnogi'r amcanion uchod, a dyfarnu grantiau

Cyd-destun

Nid yw'r llu o heriau a amlinellir yn yr adroddiad hwn yn unigryw i Gymru o bell ffordd; mae'r argyfwng sy'n wynebu newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn un byd-eang. Mae cwmnïau Technoleg Mawr fel Meta a Google wedi tarfu ar refeniw hysbysebu gan ddarparwyr newyddion, gan elwa ar yr un pryd o'r newyddiaduraeth a gynhyrchir. O ganlyniad, mae llawer o gynseiliau ac enghreifftiau defnyddiol o fentrau sy'n cael eu treialu a'u mabwysiadu gan llywodraethau democrataidd ledled y byd i gefnogi newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn wyneb y ddau fygythiad o fethiant yn y farchnad a chamwybodaeth/twyllwybodaeth. Cynlluniwyd y rhai o'r rhain drwy ymyrraeth uniongyrchol yn y farchnad, ac eraill drwy drefniadau hyd braich i osgoi unrhyw awgrym o ymyrraeth wleidyddol. Gall Cymru edrych ar fodelau rhyngwladol, lle cydnabyddir bod cyfryngau hyfyw yn hanfodol i ddemocratiaeth iach:

- Norwy: cyflwynwyd cymorthdaliadau cyhoeddus ar gyfer y wasg yn 1969 ar gyfer cynhyrchu, dosbarthu ac arloesi golygyddol, a ddosbarthir drwy'r Awdurdod Cyfryngau Norwy.
- Denmarc: yn darparu cymorthdaliadau ar gyfer cynhyrchu golygyddol ac arloesi drwy Fwrdd Cyfryngau Denmarc, gan ganolbwyntio ar gyfryngau bach a lleol.
- Yr Iseldiroedd: yn darparu cymorthdaliadau ar gyfer newyddiaduraeth leol, newyddiaduraeth ymchwiliol ac arloesi drwy Gronfa Newyddiaduraeth yr Iseldiroedd.

- Seland Newydd: lansiodd y llywodraeth gymhorthdal ar gyfer newyddiaduraeth 'dan fygythiad' yn 2021
- Awstralia: lansiodd y llywodraeth God Bargeinio Cyfryngau Newyddion, sy'n ceisio gorfodi Google a Meta i negodi telerau teg gyda chyhoeddwr ar gyfer y cynnwys newyddion maen nhw'n ei gynnal ar eu llwyfannau
- Canada: lansiodd y llywodraeth amrywiaeth o fesurau cyllidol i gefnogi newyddiaduraeth, gan gynnwys credyd treth incwm i newyddiadurwyr a chredyd treth tanysgrifiad newyddion digidol.

Camau Gweithredu

- Dylai Llywodraeth Cymru baratoi datganiad yn cefnogi'r egwyddor o newyddiaduraeth er budd y cyhoedd fel gwasanaeth cyhoeddus, a darparu cyllid ar gyfer Sefydliad Cyfryngau Cymru, gan benodi pwyllgor llywio â'r gallu i'w sefydlu fel corff annibynnol.
- Dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru ymgorffori ei hun gan ddefnyddio arferion gorau yn fyd-eang a sylfaen dystiolaeth gadarn yng Nghymru i bennu blaenoriaethau clir ar gyfer gweithredu i gefnogi newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn y cyd-destun Cymreig.
- Gallai Sefydliad Cyfryngau Cymru a Llywodraeth Cymru drefnu sgysiau gyda chwmnïau 'Technoleg Mawr' fel Meta a Google ynghylch cyllid posibl i'r Sefydliad ei ddefnyddio ar gyfer prosiectau penodol.

(vi) cronfa y gellir cystadlu amdani

Dylai Llywodraeth Cymru neilltuo rhan o'i dyraniad cyllid ar gyfer newyddiaduraeth er budd y cyhoedd i'w ddsbarthu drwy gronfa hyd braich y gellir cystadlu amdani.

Cyd-destun

Os yw newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru yn mynd i wasanaethu pob cynulleidfa a dinesydd, mae'n hanfodol bod y dewis o gyfryngau sydd ar gael ledled Cymru mor eang ac amrywiol â phosibl. Dylai cryfhau newyddiaduraeth er budd y cyhoedd ymwneud â diogelu cyhoeddwy sydd wedi ennill eu plwyf, gyda'u hanes cryf o wasanaethu cynulleidfaedd a chyflogi newyddiadurwyr, a hefyd galluogi lluosogrwydd o gyhoeddiadau newydd amrywiol i ffynnu, hyd yn oed lle mae eu cynulleidfaedd targed yn fach. Mae'r gweithgor yn credu y bydd marchnad ddeinamig, sy'n cynnal gwahanol leisiau, safbwyntiau a modelau busnes, yn cyfoethogi cymdeithas Cymru drwy gynyddu mynediad at drafodaethau gwybodus. Mae Cyngor Llyfrau Cymru eisoes yn dyfarnu cyllid ar gyfer cylchgronau, gwefannau a phapurau newydd sy'n darparu newyddion er budd y cyhoedd a chynnwys o werth diwylliannol yn y Gymraeg a'r Saesneg. Gwneir penderfyniadau cyllido gan banel annibynnol o arbenigwyr ar sail cylch pedair blynedd, ac mae tîm bach o staff yn dyfarnu'r grantiau. Cefnogir cyhoeddiadau newydd a rhai sy'n bodoli eisoes drwy'r broses ymgeisio a thrwy gydol y cyfnod cyllido, gyda monitro, adroddiadau a gwerthusiadau blynyddol i sicrhau eu bod yn cael eu cyflawni yn erbyn targedau. Mae'r Rhwydwaith Newyddion Cymunedol Annibynnol, sydd wedi'i leoli yng Nghanolfan Newyddiaduraeth Gymunedol Prifysgol Caerdydd, yn cefnogi nifer o ddarparwyr newyddion lleol iawn ledled y DU (gyda nifer fawr o'r rhain yng Nghymru). Dosbarthwyd y gyfran gychwynnol o gyllid peilot a

oedd ar gael drwy'r Gweithgor drwy Ping! mewn tri maes allweddol: (i) cronfa sbarduno fach i ysgogi'r sector drwy gefnogi pobl gyda syniadau newydd ar gyfer safleoedd newyddion cymunedol cynaliadwy; (ii) cefnogaeth i gyhoeddwr annibynnol sefydledig sy'n cynhyrchu newyddion er budd y cyhoedd; (iii) cymorth mewn argyfwng. Mae cynlluniau o'r fath yn cynnig cynsail, cyfle i werthuso a chyfeiriad clir i gronfa newyddion y gellir cystadlu amdani i ddod yn nodwedd barhaol o dirwedd cyfryngau Cymru.

Camau Gweithredu

- Dylai Llywodraeth Cymru neilltuo rhan o'i dyraniad cyllid ar gyfer newyddiaduraeth er budd y cyhoedd i'w ddsbarthu drwy gronfa hyd braich y gellir cystadlu amdani.
- Dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru fod yn gyfrifol am dynnu ynghyd rhanddeiliaid sydd ag arbenigedd perthnasol mewn gweinyddu rhaglenni cyllid grant y gellir cystadlu amdanynt yn unol â meini prawf dylunio a mecanwaith dosbarthu ar gyfer cronfa newyddiaduraeth er budd y cyhoedd Cymru.
- Dylai'r gronfa fod yn agored i geisiadau gan unrhyw un sy'n dymuno cynhyrchu newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru (rhai newydd a rhai sy'n bodoli eisoes; print a digidol; cenedlaethol, rhanbarthol a lleol).
- Dylai blaenoriaethau'r gronfa gyd-fynd â'r argymhellion eraill a wneir gan yr adroddiad hwn: Y Gymraeg, dwyieithrwydd ac amlieithrwydd; amrywiaeth ac amodau'r gweithlu; diwallu anghenion defnyddwyr drwy arloesi, ac ati.
- Dylai cyllid fod ynghlwm wrth dracio a gwerthuso effaith cadarn er mwyn sicrhau atebolrwydd a nodi'r arferion gorau.

¹⁹ <https://www.communityjournalism.co.uk/cy/annog-cyhoeddwy-r-o-gymru-i-geisio-am-grant-y-lywodraeth/>

(vii) blaenoriaethu sylw i'r 'diffeithdiroedd newyddion' yng Nghymru

Dylai cyllid strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer newyddiaduraeth er budd y cyhoedd gynnwys cronfa i nodi a mynd i'r afael â 'diffeithdiroedd newyddion' yng Nghymru.

Cyd-destun

Bu cwmp mewn newyddiaduraeth er budd y cyhoedd mewn llawer o gymunedau ledled Cymru, gyda 'diffeithdiroedd newydd' yn datblygu wrth i bapurau newydd lleol gau, symud eu swyddfeydd allan o ardal, neu symud newyddiadurwyr o'r ardal. Mewn ardaloedd anghysbell neu wledig yn enwedig, gall y sefyllfa hon fod yn un gudd oherwydd bod teitlau mawr yn dal yn eu lle a newyddiadurwyr yn parhau i weithio mewn swyddi traddodiadol. Fodd bynnag, ceir hefyd enghreifftiau o 'ddiffeithdiroedd newyddion' mewn llawer o drefi o faint sylweddol yng Nghymru. Ceir enghraifft ddifrifol o hyn ym Mhort Talbot, fel yr amlinellwyd yn y gwaith helaeth gan Rachel Howells, a gwblhaodd PhD yn archwilio'r diffyg democrataidd mewn tref heb bapur newydd²⁰. Dangosodd Howells sut mae 'papurau newydd sombi' (gyda llai o staff a llawer llai o gynnwys sy'n berthnasol i'r ardal) a 'thyllau du newyddion' yn arwain at lai o graffu ar sefydliadau lleol a pholisïau a materion cenedlaethol sydd â goblygiadau lleol.

Gall diffyg newyddiaduraeth er budd y cyhoedd i ddwyn awdurdodau i gyfrif a darparu llais i gymunedau lleol arwain at ganlyniadau trychinebus, a nodwyd bod dirywiad y wasg leol yn ffactor yn nhrychineb Grenfell, lle colodd 79 o bobl eu bywydau. Yn y flwyddyn cyn y trychineb, dim ond un

newyddiadurwr oedd yn gwasanaethu 160,000 o bobl yn y fwrdeistref²¹. Mae diffeithdiroedd newyddion hefyd yn rhwystr i ddinasyddiaeth weithredol ac mae astudiaethau yn yr Unol Daleithiau a Llychlyn yn dangos dirywiad mewn ymgysylltu â phleidleiswyr a'r nifer sy'n pleidleisio mewn etholiadau ar ôl colli ffynonellau newyddion lleol²².

Yn sgil y methiannau strwythurol hyn, mae clytwaith o atebion wedi datblygu, ac un datblygiad cadarnhaol yng Nghymru yw'r cynnydd mewn newyddiaduraeth 'lleol iawn' yn y gymuned: mae gan y wlad ddwywaith y nifer disgwylidig o ddarparwyr o'i gymharu â chyfartaledd y DU, efallai'n rhannol o ganlyniad i'r ffaith fod y Rhwydwaith Newyddion Cymunedol Annibynnol²³ wedi'i leoli ym Mhrifysgol Caerdydd. Fodd bynnag, gall cyhoeddi newyddion cymunedol ddibynnu ar unigolion: s'n gweithio gartref, yn aml yn rhan amser ac yn dibynnu ar waith arall am incwm. Mae'r cyhoeddwr hyn yn ei chael yn anodd darparu hyfforddiant neu'r gwaith cyflogedig llawn amser sy'n hanfodol er mwyn denu newydd ddyfodiaid o bob rhan o'n cymdeithas amrywiol.

Un llwyddiant nodedig yw dyfodiad y Gwasanaeth Gohebu Democratiaeth Leol²⁴, sy'n cael ei ariannu gan y BBC fel rhan o'i ymrwymiad Siarter diweddaraf. Mae'r cynllun yn cyflogi 165 o ohebwr ledled y DU, a neilltuir i sefydliadau sy'n amrywio o ddarlledwyr i gwmnïau cyfryngau ar-lein i grwpiau papurau newydd rhanbarthol sefydledig. Mae'r Gwasanaeth yn cynnwys awdurdodau lleol a sefydliadau gwasanaethau cyhoeddus eraill, i bob pwrpas i lenwi rhai o'r 'tyllau

²⁰ <https://orca.cardiff.ac.uk/id/eprint/87313/>

²¹ <https://theconversation.com/grenfell-tower-warnings-might-have-been-heard-if-not-for-the-collapse-of-local-journalism-117427>

²² https://moody.utexas.edu/sites/default/files/Strauss_ResearchNewspaper_Decline_2019-11-Jennings.pdf

²³ <https://www.communityjournalism.co.uk/about-icnn/>

²⁴ <https://www.bbc.com/lnp/ldrs>

du' neu'r 'diffeithdiroedd newyddion' a amlinellir uchod. Fodd bynnag, os nad oes gan dref fel Port Talbot bapur newydd lleol, ni fydd y newyddion sy'n cael ei darparu gan ohebwy'r y Gwasanaeth Gohebu Democratiaeth Leol am y cyngor lleol yn cyrraedd dinasyddion y dref.

Er gwaethaf holl ymdrechion sefydliadau newyddion cymunedol lleol iawn a'r Gwasanaeth Gohebu Democratiaeth Leol, nid yw llawer o bentrefi, trefi a rhanbarthau ledled Cymru yn cael eu gwasanaethu'n ddigonol gan newyddiaduraeth gwasanaeth cyhoeddus, ac mae 'diffeithdiroedd newyddion' eraill yn bodoli ar gyfer cymunedau sydd wedi'u gwthio i'r cyrion oherwydd tlodi, ethnigrwydd, iaith neu amgylchiadau eraill.

Mae'r Senedd ei hun yn dioddef o brinder gohebwy'r penodol sy'n cael eu defnyddio gan sefydliadau cyfryngau i roi sylw i benderfyniadau wrth galon ein sefydliadau datganoledig. Er mwyn gwneud iawn am hyn, cytunodd y Gweithgor y dylid defnyddio cyllid peilot i recriwtio gohebydd yn uniongyrchol sydd â'r rôl benodol o adrodd ar y Senedd. Mae hwn yn benodiad 12 mis, a bydd y cynnwys a gynhyrchir gan y gohebydd ar gael i unrhyw un. Bydd y fenter hon yn helpu i benderfynu a yw defnyddio arian cyhoeddus fel hyn yn gam cadarnhaol tuag at sicrhau gwell sylw i ddemocratiaeth yng Nghymru.

Camau Gweithredu

- Dylai Sefydliad Cyfryngau Cymru werthuso cryfderau a meysydd lle gellir datblygu cynllun peilot Gohebydd y Senedd, a llunio fframwaith arferion gorau y gellir ei ddefnyddio i fonitro a datblygu unrhyw ymyriadau yn y dyfodol.
- Gallai Sefydliad Cyfryngau Cymru archwilio'r posibilrwydd o ryngweithio rhwng papurau bro a darparwy'r lleol iawn yn Saesneg er mwyn cefnogi trawsffrwythloni rhwng modelau newyddiaduraeth yn Gymraeg a Saesneg.
- Dylid dyrannu cyllid strategol penodol i gefnogi ardaloedd sydd wedi'u dynodi'n 'ddiffeithdiroedd newyddion' – gan gynnwys sefydliadau, lleoliadau daearyddol a grwpiau cymunedol neu grwpiau buddiant penodol yng Nghymru – drwy gael gohebwy'r penodol.

(viii) ymgyrchoedd marchnata a hysbysebu cyhoeddus

Dylai Llywodraeth Cymru roi sicrwydd bod darparwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn gallu gwneud cais am ymgyrchoedd marchnata a hysbysebu cyhoeddus.

Cyd-destun

Un o ganlyniadau mwyaf dinistriol y chwyldro digidol i ddarparwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd fu'r cwmp sydyn i ffrydiau refeniw allweddol. Symudodd mân hysbysebion proffidiol yn gyflym i ddewisiadau eraill ar-lein am ddim nad oeddent yn ymwneud â newyddion, a dechreuodd hysbysebion arddangos gael eu dominyddu gan gyfryngau cymdeithasol a chwilio²⁶. Er bod cyhoeddwy newyddion wedi ymateb i'r her dechnolegol gyda gwasanaethau digidol newydd, a chynnwys sydd bellach yn cyrraedd llawer mwy o bobl nag y gwnaeth eu rhifynnau erioed, mae wedi bod bron yn amhosibl i gynnal refeniw hysbysebu mewn teitlau lleol a rhanbarthol yn wyneb pŵer cynyddol cwmnïau technoleg sydd wedi'u lleoli dramor, sy'n elwa o gynnwys a data a gynhyrchir am ddim gan ddefnyddwyr, heb orfod poeni am gostau golygyddol neu bryderon rheoleiddio.

Lle mae'r cyfryngau lleol yn parhau i fod yn gryf, mae'n ffordd effeithiol iawn o gyrraedd pobl. Ynghyd â darparu hysbysiadau statudol cyhoeddus (gweler ix, isod), gwariant hysbysebu a marchnata gan gyrff yn y sector cyhoeddus yw'r dull mwyaf didrfferth y gall y pwrs cyhoeddus ei ddefnyddio i gefnogi newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn ariannol, gan hyrwyddo gwybodaeth ffeithiol yn gyhoeddus ar yr un pryd. Mae'r dull hwn hefyd yn cynnwys cyhoeddwy llai sy'n aml yn gweithio gyda'i gilydd i gefnogi hysbysebion ar draws eu rhwydweithiau ar y cyd.

Yn ei adroddiad, mae gweithgor yr Alban ar newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn 'argymhell yn gryf bod Llywodraeth y DU yn cyflwyno cymhellion treth hysbysebu a chyflymu'r fframwaith deddfwriaethol sy'n angenrheidiol er mwyn i Uned Marchnadoedd Digidol newydd yr Awdurdod Cystadleuaeth a Marchnadoedd greu tirwedd cyhoeddi digidol sy'n decach ac yn wirioneddol gystadleuol²⁶. Er ein bod yn nodi ymateb negyddol Llywodraeth yr Alban i'r syniad o gwota gwario sy'n gorfod mynd i ddarparwyr newyddion, rydym yn awgrymu yn hytrach y bydd unrhyw ymgyrch farchnata a hysbysebu gan Lywodraeth Cymru o leiaf yn rhoi cyfle i gyhoeddwy newyddion gynnig neu wneud cais am y contract.

Camau Gweithredu

- Dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi adroddiad blynyddol sy'n rhoi manylion buddsoddiad mewn hysbysebu a marchnata drwy dimau cyfathrebu yn Llywodraeth Cymru, y Senedd, awdurdodau lleol a chyrrff cyhoeddus eraill ac asesu lle gellid gwario'r buddsoddiadau hyn yn well drwy ddarparwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd.
- Dylai Llywodraeth Cymru warantu cyfle i gyhoeddwy newyddion gynnig neu fidio am gontract unrhyw ymgyrch hysbysebu neu farchnata gyhoeddus.

²⁶ https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/785547/unlocking_digital_competition_furman_review_web.pdf

²⁷ <https://www.gov.scot/publications/scotlands-news-towards-sustainable-future-public-interest-journalism/>

(ix) hysbysiadau cyhoeddus statudol

Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod hysbysiadau statudol cyhoeddus yn cael eu dosbarthu drwy amrywiaeth o ddarparwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd priodol yng Nghymru, mewn print ac ar-lein, a chynnwys darparwyr rhanbarthol mwy a darparwyr cymunedol 'lleol iawn'.

Cyd-destun

Mae cyhoeddi hysbysiadau statudol mewn papurau newydd yn rhoi gwybodaeth hanfodol i'r gymuned am ystod eang o bynciau, fel ceisiadau am drwyddedau, cau ffyrdd a chynllunio. Ar yr un pryd, mae hysbysiadau o'r fath yn cynnig ffrwd referiw hanfodol i gyhoeddwyr newyddion, gan gefnogi sylw i newyddion cenedlaethol, gwleidyddiaeth a materion cyfoes, er enghraifft yn y Western Mail. Dylid nodi na fyddai rhai teitlau print lleol yng Nghymru, yn enwedig teitlau wythnosol llai, yn hyfyw mwyach pe bai hysbysiadau cyhoeddus yn cael eu dileu.

Mae'r ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â hysbysiadau cyhoeddus yn gymhleth. Caniateir i hysbysiadau am geisiadau dan Ddeddf Trwyddedu 2003 gael eu cyhoeddi ar-lein oherwydd canllawiau a gyhoeddir gan y corff proffesiynol perthnasol. Yn achos cynllunio, mae Offeryn Statudol Cymru 2012 Rhif 801 (Cy.110) yn nodi'r gofyniad i roi hysbysiadau cyhoeddus mewn papurau newydd. Fodd bynnag, nid yw'r ddeddfwriaeth ynghylch Hysbysiadau Traffig i gau ffyrdd mor glir â'r Offeryn Statudol sy'n ymwneud â hysbysiadau papurau newydd (Rheoliadau Gorchmynion Traffig (Gweithdrefn) yr Ysgrifennydd Gwladol (Cymru a Lloegr) 1990 a Rheoliadau Gorchmynion Traffig Awdurdodau Lleol (Gweithdrefn) (Cymru a Lloegr) 1996) a gyhoeddwyd cyn datganoli.

Cyhoeddwyd canllawiau dros dro ar gyfer Lloegr yn unig yn ystod pandemig Covid-19 a oedd yn caniatáu cyhoeddi hysbysiadau traffig ar wefannau papurau newydd²⁸.

Fel mae dyddiadau'r statudau'n awgrymu, nid yw'r system hysbysiadau cyhoeddus wedi cael ei haddasu i'r oes ddigidol ac mae angen ei moderneiddio'n sylweddol. Cwestiwn allweddol yw beth mae 'papur newydd sy'n cylchredeg yn yr ardal' yn ei olygu. Teimlwyd yr amwysedd yma gan y Caerphilly Observer, sy'n cael ei gyhoeddi bob pythefnos, pan wrthododd Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili dderbyn y cyhoeddiad i ddechrau fel man priodol ar gyfer hysbysiadau cyhoeddus ar sail diffiniad o eiriadur hynafol a oedd yn datgan cyhoeddiad wythnosol neu ddyddiol, ac roedd angen ymyrraeth gan Weinidog Cymru dros Lywodraeth Leol i'w bodloni.

Camau Gweithredu

- Dylai Llywodraeth Cymru archwilio'r gwariant gan y sector cyhoeddus ar hysbysiadau cyhoeddus, yn ogystal â gwerthuso eu heffaith.
- Dylai Llywodraeth Cymru a Sefydliad Cyfryngau Cymru gynnal sgwrs gyda'r diwydiant newyddiaduraeth i ddiwygio'r meini prawf cymhwysedd ar gyfer hysbysiadau statudol cyhoeddus, yn ogystal â'r mecanwaith dosbarthu, gydag amser wedi'i neilltuo i ganiatáu i ddarparwyr newyddion addasu i unrhyw newidiadau, y dylid eu gweithredu'n ofalus ac yn raddol a'u cyfeirio dipyn ymlaen llaw.

²⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/making-traffic-regulation-orders-during-coronavirus-covid-19/traffic-regulation-orders-guidance-on-the-traffic-orders-procedure-coronavirus>

(x) Asedau cymunedol

Dylai Llywodraeth Cymru roi statws ‘ased â gwerth cymunedol’ i bapurau newydd lleol i sicrhau bod teitlau’n cael eu cadw; dylid cyplysu hyn â chymorth ariannol a busnes i fentrau cymdeithasol lleol a mentrau cydweithredol newyddiadurol sy’n cymryd cyfrifoldeb dros deitlau.

Cyd-destun

Mae hwn yn argymhelliad gan Gynllun Adfer Cyfryngau Cymru Undeb Cenedlaethol y Newyddiadurwyr²⁹ a gyflwynwyd yn flaenorol i’r Dirprwy Weinidog dros y Celfyddydau a Chwaraeon, ac mae’n seiliedig ar gynllun tebyg ar gyfer tafarndai dan berchnogaeth gymunedol. Caeodd cyfres y Gemorgan Gem o bapurau newydd wythnosol yn ystod pandemig Covid-19 ac ni chafodd ei hailgychwyn. Nawr, mae newyddiadurwyr a’r staff y Gem wedi dechrau papur newydd bob pythefnos yn seiliedig ar y Gem ond o dan y teitl newydd Glamorgan Star. Gyda’r posibilrwydd y bydd rhagor o bapurau newydd yn cau, rydym yn credu y dylid cael mecanwaith syml a fyddai’n caniatáu i unrhyw un sy’n dymuno atgyfodi teitlau sydd wedi’u cau’n llwyr fanteisio ar dreftadaeth ac enw da’r teitlau hynny yr ymddiriedir ynddynt fwyaf gan y cymunedau y maent yn eu gwasanaethu.

Mae hyn yn cyd-fynd â’r agenda grymuso cymunedau sy’n cael ei gefnogi’n eang ar draws y Senedd. Er bod adroddiad yr IWA yn 2022, Ein Tir: Cymunedau a Defnyddio Tir³⁰, yn canolbwyntio ar dir ac adeiladau, byddai rhoi statws ‘ased â gwerth cymunedol’ i ddarparwyr newyddiaduraeth er budd y cyhoedd, yn ffordd syml ac effeithiol i Lywodraeth Cymru ddangos ymrwymiad i’r egwyddor sy’n sail i’r adroddiad hwn, sef bod newyddion er budd y cyhoedd yn wasanaeth cyhoeddus hanfodol i bobl a chymunedau Cymru.

Gweithredu

- Cefnogi cymunedau sy’n ceisio rhoi statws ‘ased â gwerth cymunedol’ i bapurau newydd lleol er mwyn cadw teitlau

²⁹ Cynllun Adfer y Cyfryngau ar gyfer Cymru gan yr NUJ

³⁰ https://www.iwa.wales/wp-content/media/IWA_-Ein-Tir-Cymunedau-a-Defnyddio-Tir.pdf

Casgliad

Bu'r Gweithgor yn edrych ar amrywiaeth o faterion sy'n effeithio ar newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru a sut mae hyn wedi effeithio ar y sefydliadau newyddion mwy o faint, yn ogystal â'r rheini yn y sector annibynnol llai. Cafwyd amrywiaeth eang o safbwyntiau, ond roedd yr holl aelodau'n awyddus i wella a chynnal newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru.

Mae'r problemau sy'n wynebu darparwyr newyddion er budd y cyhoedd yng Nghymru wedi cael eu trafod yn helaeth dros y blynyddoedd, ynghyd â phryderon na yw'r papurau newydd Prydeinig a gynhrychir yn Lloegr ac a werthir yng Nghymru yn cynnwys fawr ddim o newyddion am y wlad. Mae angen sector newyddion bywiog ar genedl i adlewyrchu amrywiaeth ei chymunedau ac i helpu'r wlad i ddeall y materion sy'n effeithio arni. Er budd bywyd diwylliannol Cymru, ei hiaith a dealltwriaeth y genedl o'i llywodraeth ddatganoledig, mae angen sector newyddion sy'n gallu darparu hyn i'r rhan fwyaf o'r boblogaeth.

Bu'r grŵp hefyd yn edrych ar gwestiynau ynghylch amrywiaeth y newyddiadurwyr sy'n gweithio yng Nghymru ac mae wedi comisiynu ymchwil i ddeall hyn yn well. Nod hyn yw helpu i wella amrywiaeth y newyddiadurwyr sy'n ymuno â'r cyfryngau yng Nghymru er mwyn adlewyrchu cymhlethdod cyfoethog ei holl ddinasyddion a'i chymunedau yn well. Mae'r Gweithgor wedi argymhell sefydlu Sefydliad Cyfryngau Cymru ac fel rhan o'i gylch gwaith, defnyddio'r ymchwil hwn i helpu i ehangu llwybrau i'r byd newyddiadurol yng Nghymru.

Mae'r argymhellion yn yr adroddiad hwn yn dilyn y trafodaethau y mae'r Gweithgor wedi'u cael. Nid yw darlledu yn faes datganoledig, ond mae'r problemau sy'n wynebu newyddiaduraeth er budd y cyhoedd a'i heffaith ar fywyd a dealltwriaeth Cymru a'i sefydliadau o fewn cylch gwaith Llywodraeth Cymru. Mae'r argymhellion y mae'r Gweithgor wedi'u gwneud yn atebion cadarnhaol a rhesymol sydd o fewn cymhwysedd datganoledig. Os bydd y cynigion bach hyn yn cael eu rhoi ar waith, credwn y gallant sicrhau a chynnal dyfodol tymor hir newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru.

Atodiad 1: Gweithgor Newyddiaduraeth er Lles y Cyhoedd Cymru

Rhoddodd y Dirprwy Weinidog dros y Celfyddydau a Chwaraeon a'r Prif Chwip, Dawn Bowden, gyfarwyddyd i sefydlu Gweithgor Newyddiaduraeth er Lles y Cyhoedd Cymru ym mis Tachwedd 2021. Roedd hyn yn dilyn argymhelliad gan Undeb Cenedlaethol y Newyddiadurwyr, yn seiliedig ar ei Gynllun Adfer Newyddion i Gymru, a chafodd ei ddatblygu fel ymateb i bandemig Covid-19. Cylch gwaith y grŵp yw gwella cyfathrebu a chydlynu camau gweithredu ar faterion sy'n ymwneud â newyddiaduraeth yng Nghymru, canolbwyntio sylw a chyngor ar gefnogi cynaliadwyedd hirdymor newyddiaduraeth yn Gymraeg a Saesneg, a mynd i'r afael â materion sy'n ymwneud â newyddiaduraeth er budd y cyhoedd sy'n cael eu creu gan y chwyldro digidol a'r amgylchedd cyfathrebu sy'n esblygu'n gyflym. O dan ysgrifenyddiaeth Cymru Greadigol, mae'r gweithgor yn cynrychioli'r sector cyhoeddi newyddion, gan gynnwys darparwyr cyfryngau cymunedol, sefydliadau cyfryngau mwy, cynrychiolwyr undebau a'r byd academiaidd.

Aelodau'r Gweithgor

Matt Abbott - JOMEC / Rhwydwaith Newyddion Cymunedol Annibynnol (ICNN)
 Hussain Bayoomi - Newsquest (Tachwedd 2021 - Awst 2022)
 Sally Griffith - Media Cymru
 Richard Gurner - Caerphilly Observer
 Natasha Hirst - Cyngres Undebau Llafur Cymru (TUC Cymru)
 Rachel Howells - Hyfforddiant NUJ Cymru (Tachwedd 2021 - Chwefror 2022)
 Helgard Krause - Cyngor Llyfrau Cymru
 Marlen Komorowski - Prifysgol Caerdydd / Media Cymru
 Shirish Kulkarni - The Bureau of Investigative Journalism / Inclusive Journalism Cymru
 David James - Reach / WalesOnline
 Huw Marshall - **New Media Wales (Ionawr 2022 - Medi 2022)**
 Ifan Morgan Jones - Prifysgol Bangor / Nation.Cymru (Mehfin 2022 - Ionawr 2023)
 Emma Meese - JOMEC / ICNN
 Dylan Moore - Sefydliad Materion Cymreig (IWA)
 Pamela Morton - Undeb Cenedlaethol y Newyddiadurwyr (NUJ)
 David Nicholson - NUJ
 Frances Rafferty - NUJ
 Gavin Thompson - Newsquest

Ysgrifenyddiaeth

Gerwyn Evans - Cymru Greadigol
 Matthew Perryman - Cymru Greadigol

Atodiad 2: Cylch Gorchwyl.

Gweithgor Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd Cymru

Nod

Nod Gweithgor Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd Cymru yw gwella'r ffordd y caiff gweithrediadau ar faterion yn ymwneud â'r sector newyddiaduraeth yng Nghymru eu cyfathrebu a'u cydgysylltu.

Diffinio Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd

Wrth ddefnyddio'r term 'newyddion er budd y cyhoedd' rydym yn golygu gwybodaeth sy'n cael ei chynhyrchu a'i lledaenu i'r cyhoedd yn unol â safonau uchel o ymddygiad moesegol ac arfer gorau mewn newyddiaduraeth ac sy'n darparu un neu ragor o'r buddion canlynol i'r cyhoedd:

- Mae'n rhoi gwybod i aelodau'r cyhoedd am faterion sy'n berthnasol i'w rôl a'u cyfrifoldebau fel dinasyddion, neu
- Mae'n galluogi aelodau o gymunedau lleol i ddod yn ymwybodol o faterion o bryder cyffredin iddynt fel aelodau o'u cymuned, ac i ddeall y materion hynny, ac sy'n hyrwyddo eu hymglymiad a'u cydweithrediad mewn materion o'r fath a chydlyniant cymunedol yn unol â hynny, neu
- Mae'n galluogi aelodau o'r cyhoedd i gymryd rhan mewn modd gwybodus mewn prosesau democrataidd perthnasol ac, o ganlyniad, yn cefnogi cyfreithlondeb y broses ddemocrataidd yn ei chyfanrwydd, neu
- Mae o fudd i'r cyhoedd drwy hyrwyddo canlyniadau addysgol elusennol, megis gwella dealltwriaeth y cyhoedd o faterion iechyd a meddygol neu warchod yr amgylchedd.

Cylch Gwaith

Bydd y Gweithgor yn hoelio ei sylw a'i gyngor ar gamau gweithredu i gefnogi cynaliadwyedd hirdymor newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn y Gymraeg a'r Saesneg yng Nghymru. Bydd hyn yn cynnwys cyngor ar y camau y gellid eu cymryd yn y sector i:

- Wella cyfathrebu rhwng Llywodraeth Cymru a rhanddeiliaid perthnasol ar faterion yn ymwneud â newyddiaduraeth yng Nghymru;
- Cefnogi newyddiaduraeth arloesol a mentrau lleol a hyperleol, yn ogystal â'r cyfryngau prif ffrwd;
- Cynyddu addysg am rôl newyddiaduraeth er budd y cyhoedd a nodi camau i helpu pobl ifanc i ddeall yn well eu rôl weithredol fel defnyddwyr y cyfryngau;
- Cefnogi sbardunau a mentrau i wella a chefnogi amrywiaeth a chynwysoldeb yn y sector yng Nghymru gan gynnwys mentrau i gynyddu cyfleoedd newyddiadurol i unigolion o gefndiroedd difreintiedig ac amrywiol;
- Cefnogi sbardunau a mentrau i wella a chefnogi'r defnydd o'r Gymraeg o fewn newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yng Nghymru;
- Amlygu mentrau i helpu i gefnogi newyddiaduraeth ymchwilol yng Nghymru;
- Cefnogi mecanweithiau a mentrau ar gyfer papurau newydd traddodiadol i'w cynorthwyo i addasu i arferion newidiol defnyddwyr;
- Mynd i'r afael ag effaith y rhyngwryd a goruchafiaeth cwmnïau technoleg ar newyddiaduraeth budd y cyhoedd;
- Craffu ar yr ymchwil sydd ar gael ar newyddiaduraeth y sector cyhoeddus i helpu i lywio trafodaeth ynghylch ymyrraeth bosibl yn y dyfodol.

Atodiad 2: Cylch Gorchwyl. Gweithgor Newyddiaduraeth er Budd y Cyhoedd Cymru

Gwneir argymhellion i Ddirprwy Weinidog y Celfyddydau a Chwaraeon, a'r Prif Chwip fel y gwêl y gweithgor yn dda a bydd hyn yn cynnwys cynhyrchu adroddiad diwedd tymor ar ganfyddiadau'r trafodaethau.

Dylai'r Gweithgor nodi sut y gellir bwrw ymlaen â'i argymhellion, gan gynnwys lle y gall diwydiant arwain y ffordd o ran gweithredu argymhellion. Gwneir argymhellion yng nghyd-destun pwysigrwydd annibyniaeth newyddiaduraeth er budd y cyhoedd gan y llywodraeth a chydabod natur annatganoledig llawer o'r dulliau allweddol o sbarduno newid.

Mae'n bwysig bod newyddiaduraeth er budd y cyhoedd yn annibynnol ar y Llywodraeth. O'r herwydd, bydd terfyn ar sut y gallai Llywodraeth Cymru gymryd rhan mewn gweithgareddau penodol. Dylai'r grŵp gadw hyn mewn cof a, lle y bo'n bosibl, dylai geisio sicrhau y gellir datblygu a gweithredu argymhellion gydag ystod eang o bartneriaid heb fod angen i Lywodraeth Cymru gymryd rhan lle byddai hynny'n codi cwestiynau ynghylch unochredd.

Y Strwythur Adrodd

Bydd y Gweithgor yn adrodd i Ddirprwy Weinidog y Celfyddydau a Chwaraeon, a'r Prif Chwip drwy Cymru Greadigol.

Y Cadeirydd

Gerwyn Evans, Dirprwy Gyfarwyddwr, Cymru Greadigol fydd Cadeirydd y Gweithgor.

Amllder Cyfarfodydd

Bydd y Gweithgor yn cwrdd bob mis.

Adolygu

Caiff cylch gwaith y grŵp ei adolygu ar sail ad hoc, gyda gweithgarwch y Gweithgor yn cael ei adolygu ym mis Rhagfyr 2022.

